

طاشينك
اشيچي يوتي غزته
صاحب مائة: هاندا مامورايان: ازبک

"TACHINK."
JOURNAL ARMÉNIEN
QUOTIDIEN POLITIQUE & LITTÉRAIRE
Imprimerie Mamourian
SMYRNE

10 ՓԱՐԱ

ԴԱՇԻՆԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԶՄԵՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	ՏՐԿ.	ՂԵՏ.	ԵՌ.
ԻԶՄԻՐ	80	40	207.22.
ՊՈԼԻՍ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ	108	54	2.22.
ԱՐՏԱՆԱԶՄԱՆ	25	13	30.

Համահմանք պէտք է ուղղել «ԴԱՇԻՆԿ»-ի
Խմբագրութեան
Rédaction du journal Arménien
«TACHINK»—Smyrne

24 հրատարակում ձեռագիրները չեն վերադարձուիր

10 ՓԱՐԱ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՐԻՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԻՆՉ ԿՐԻՏ: ՀԱՅ-ԳՐ. ՓԱՇՏԱ

Հազար փառաւոր միայն խոստած լրջաւոր
համար չի խոսիր: Աստիկա ալ դարձեալ
նորոթված մըն է: Մնաւորիկ թէ ինչու
համար պարտաւորութիւն կը դրանք ան-
գամ մը եւս մասնաւոր ընել հոս իր յայ-
տարարութիւնները կրէտական խնդրոյն
վրայ, յայտարարութիւններ՝ զորս հարկ
չէ տեսած մտայնի իր ծրագրին մէջ,
բայց իրարեկարգութիւն մէջ հրատարակա-
րանաձեւայ դասանք: Աւերակ վաւերական
հանգամանք մը ունին:

«Ինչ որ կը վերաբերի կրէտի», ըսաւ
«Հազար փառաւոր», գահիճը իր ճշմարիտ
«սամանցի» հայկականութիւնը մը պիտի վարուի:
«Այս խնդրոյն մէջ, որ ազգային խնդիր
մը դարձած է օսմանցիներուն համար,
«գրայն ինքնօրինակութիւն մը տալու չափ
«յատաջ պիտի երթանք, բայց պայմանաւ
որ մեր դերիշխանական իրաւունքները
«պահուին և ուրիշ որ և երկիր չմիջա-
«միտէ կղզիին վարչական գործերուն: Եթէ
«ստանն առնն կրէտի վրայ չի խոսուիր,
«մի կարծէք թէ դադարած ենք անոր վը-
«րայ մտածելէ: Երբ ժամանակը գայ, ա-
«մէն ճիշդ պիտի ընենք մեր իրաւունքնե-
«րը պաշտպանելու» մեր արժանապատ-
«ւելեան համաձայն եղանակով մը»:

Այս խոսքերը սղոյնող ծախահարու-
թիւններէն հաստատուեցաւ որ ազգին
ներկայացուցչներուն տուած մեծամաս-
նութիւնը համախառն էր Հազար փառաւոր:
Դանի մը որ առաջ Պոստը երեսփոխան
Հիւսէյն Ճահիտ պէք կը դերը Թաւիկի մէջ:
«Հեռագրական գործակալութիւններէն
կը տեղեկանանք թէ կրէտի տեղական
նոր կառավարութիւնը առիւթաբար եր-
գումը բրած է իրարեկարգութիւնն առջն: Ա-
ռաջին անգամ չափ ընտան թան մը
միտքի առիւթ: Բայց պէտք չէ աչքի
վերցնել թէ առիւթաբար երկուսը պար-
զապէս կը նշանակէ հաստատութեան
երկու հանգը կորստի ինքնաւորութիւն:

«Որ կարծենք թէ խնդիր այս տեսա-
կետէն դիտուելով՝ զուրկ չէ ծանրակիւ
հանգամանքէ: Մինչև իսկ նշանակելի
պարզապէս մըն է որ երկուստեան չընա-
նակները ուղղած են հասկնալ թէ այս լու-
րը ինչ տպաւորութիւն ըրած է Օսմանե-
ան մայրաքաղաքի հանրային կարծիքին
վրայ, ինչպէս հանրային կարծիքին ար-
ձագանգ կարծուած թերթները բոլորովին
լուս մնացին այդ մասին: Կրէտի խնդրոյն
տան կարեւոր հարցի մը առթիւ ցայց
տրուած այս անտարբերութիւնը լաւ գա-
ղափար մը չիտար մեր վրայ: Միւս կող-
մէն՝ սակայն՝ չենք կրնար բռն թէ Օս-
մանցիները չեն շահագրգռուիր կրէտական
խնդրով: Որովհետեւ ներկայ պահուս և-
րեան եկող ամբողջ հայկականութեան
չարժանք և օտմ. նաւատորմին զորաց-
ման համար եղած ընդհանուր հանգանա-
կութիւնը ուրիշ չարժանքի չունին: Եթէ
ոչ կրէտական խնդիրը, Աւերակ դարձա-
նակ և միանգամայն ցաւալի երեւոյթ մըն
է շահագրգռութեան և անտարբերութեան
այս խառնուրդը:

«Ներկիս ինքնաւորութիւն եղած հաւա-
տարմութեան երկուսը կառավարակաւ կը
հաստատէ թէ կրէտացիք ո՛րչափ կարեւ-
րութիւն կրնանք մեծ տէրութեանց
կողմէ տրուած խորհուրդներուն: Մինչ-

դեռ եւրոպական տէրութիւնները չարու-
նակ չափաւոր ընթացք մը ցոյց կուտան՝
կրէտացիներու հանդէպ և դանիք զգաս
տութեան կը հրաւիրեն, անդին այս վեր-
ջինները միշտ նորանոր դիմաւորութիւնն
կրտողները եւրոպայի համար: Այս վերջին
զրգուիչ շարժումը, այսինքն երկուսի
խնդիրը՝ մեզմէ աւելի մեծ տէրութիւննե-
րու դէմ ուղղուած հարուած մըն է: Տէ-
րութեանց այն յայտարարութիւնն էր, որ
թէ պիտի պահեն սրաքիւլ քուն և պիտի
արդիւն կղզիին Յունաստանի հետ միա-
ցումը, կրէտացիք իրենց նոր երկուսով
ցոյց տուին թէ որչափ քիչ կարեւորու-
թիւն կուտան տէրութեանց որոշումնե-
րուն և կը խնդան անոնց վրայ: Հետե-
ւաբար պաշտպան տէրութիւններն են որ
պէտք է վերաւորուած զգան ինքզինք-
նին:

«Գաղտնի մեղի, կրնանք այժմէն ըսել
թէ կրէտացիք պիտի յարատեւեն իրենց
յամանութեան մէջ: Բայց մենք հանդար-
տութեան և վստահութեան կրտողները
եւրոպայէն խոստացուած արդիւնքին:

«Ինչպէս ընթացքը այնպէս կը ցու-
ցնէ թէ հաւանաբար պիտի ստիպուինք
մենք մեր ձեռքով տէր ըլլալ մեր իրա-
ւունքներուն: Ինչ որ այլ բանի, սա
ստուգ է որ կրէտացիք վերջ ի վերջոյ
պիտի ստիպին որ բռնի միջոցներ ձեռք
առնուին իրենց դէմ, զոհվեն: Համայն-
րութիւնը չափ մը ունի և որ մըն ալ
իրաւաններուն պիտի յաջորդեն գործերը»:

Այսպէս կը խօսի երեսփոխան մը՝ որ
ազատ է իր թերթին մէջ արտայայտու-
բացարձակ կարծիքներ:

Բնականաբար Հազար փառաւոր
վերադաճ ու զգուշաւոր դաժնեցու-
յալ յայտարարելով թէ հարկ էր «քաղաքա-
կան գետնին վրայ չընդհանրացուեալ
չարժէք»:

«Բարեկամ տէրութիւնները՝ ճանչցած
են թուրքիոյ իրաւունքները, աւելցուց
վարչապետը, բայց մտածելու կէտեր ու-
նին: պէտք է ասկեալ ալ հաշուի առնել»:

Պէտք է հաշուի առնել նաեւ այն հի-
մանք իմաստութիւնը որուն ապացոյցը
տուին հեղին կառավարութիւնը և յայն
ժողովուրդը՝ 1908ին, Պուլիսիոյ և Պա-
նա-Հիւսիսի դէպքերէն յետոյ, Հազար
փառաւոր Հոսմէն կողմէ որ ի հարկ կը
յուս լսել թէ ինչին կրտուն կրէտի
պաշտպան տէրութեանց միջն: Ապահ
վապէս հաշուի պիտի առնէ այդ բաւա-
ները:

Ամէն ոք պիտի ըմբռնէ թէ Հազար
փառաւոր բանաձեւներու զիւնադիտա-
կան վերապահումին տակ ինչ հասկնելի
ուղեւ: Եւ պէտք է երախտապարտ ըլլալ
իրեն որ այսքան խոհմ հաստատարու-
թիւն մը ցոյց կուտայ այս խնդրոյն մէջ:

Ասկեալ կը հաստատէ թէ նոյնիսկ ար-
տաքին չարգրականութեան մէջ՝ նոր
կառավարութիւնը պիտի ջանայ, ինչպէս
բնաւ, «խոստութիւնը միայնակ անցիկաչա-
րութեան» (Սրաւագոր)

ԻՄ ԱՃԷՆՏԱՍ

(Շար. երեկի քիւնի)

Յունիստ 8.—Կարեւոր գլուխ մ'եւ կը
կազմէ «ազգային-կուլտուրական խնդիր
ներ»ու նուիրուած մասը: Լաւ է որ ա-
մէն հայ, և մասնաւոր անոնք որ ազգին
պաշտպանական ներկայացուցիչներն են,
խոհան անոր ինչ ինչ կէտերուն վրայ:

«Նկատելով որ՝

1.— Կազմակերպութիւնը իր օտաջ
ուսնի իր ծրագրին և տակաւին վերաբն-

նող ուղղակի նորատաշներ, որոնց նուիր-
ուած պիտի լինի կուսակցութեան աչ-
խոսանքի և ջանքերու մեծագոյն մա-
սը:

2.— Որ մեր (1) ազգային-կուլտուրա-
կան հիմնարկութիւնները, թէ և իրենց
ներկայ կազմակերպութեան ու ոգով չեն
համապատասխանէր մեր սկզբունքներուն,
բայց սերտ անդամութիւն ունին մեր ժո-
ղովրդի կուլտուրական կիսնքի հետ և
կամեալին իրենց մէջ ազգային-կուլտու-
րական ինքնակարգութեան ստղծերը»:

Ընդհ. ժողովը կ'որոշէ որ կուսակցու-
թիւնը, իրեն կուսակցութիւն, «չպիտի
մասնակցի ազգային-կուլտուրական և հա-
տարական հիմնարկութիւններու մէջ»,
բայց կուսակցութեան անդամները, իրեն
անհատ քաղաքացիներ, կարող են մաս-
նակցիլ այդ հիմնարկութիւններուն, ա-
ռանց հակառակ կուսակցութեան սկզբ-
ունքներուն»:

Ինչ ըսէք այս distinguo ին: Ինչո՞ւ
որ Լոսթալի, «Նշագրութեան» այդ հիմ-
նարկին, ոգին չէ՞ք կարծիք որ անցած
ըլլայ այս ստղծութեան մէջն: Այո՛, Միշտ
էն ըսածին պէս ժողովներուն մասին,
կայ յեղափոխական կրեականութիւն մը,
այո՛ կայ, և զարմանալին այն է որ ա-
նիկա ի յայտ կուգայ այնպիսի ընկերակ-
ցութիւններու քով որոնք իրենց Հաւատոյ
անգամակէն զինուոր յոգեւածը զրոծ են
«անհայտ կոխ» ընդդէմ կղերին և կղերա-
կան ուղեւին, այնպէս չէ՞, Օտեան:

Աքաղաղ չէ՞ք գտնիր. կուսակցու-
թիւնը չի մասնակցի, իրեն կուսակցու-
թիւն, ազգ. կուլտուրական և հատարա-
կական կիսնքին, բայց կուսակցականնե-
րը, իրեն անհատ քաղաքացի, կրնան մաս-
նակցիլ, բայց ո՛չ իրեն արդէն ազգայիններ,
իրենց ազգային խղճմանակէն (2) քննադ-
րութիւններուն համաձայն, այլ իրեն
ստի կուսակցականներ, այսինքն առանց
հակառակ կուսակցութեան սկզբունքնե-
րուն:

Պիտի ուղիքի գիտնալ՝ այնքան տղա
եւ՝ թէ կուսակցութիւն մը ինչ կը կազ-
մուի, ինչով զոյգութիւն կ'առնէ ու կ'աղ-
բի. ինչով կը ներկայացուի երկրի վրայ,
կիսնքին մէջ, կ'օնկիւրէ երկայնքներու աչ-
խառնում:

Անշուշտ պատմութիւն մը, աշխարհաշ-
խառն մը հարկաւոր է, զէն ձեռն համար,
կուսակցութեան մը գոյութեանը. բայց
յո՛ւ պիտի խեղճի այնպէս կուսակցութեան
որ ու-
րիշ աւելի անհրաժեշտ բան մը կայ. կու-
սակցական բաւած բանը կամ էտիր, եթէ
կ'ուղեւ. այդ էտիր բազմապատկուելով,
10, 100, 1000 եւն. ըլլալով, կը կազմէ
կուսակցութեան բաւած մարմինը, որ
առանց աստի՛ ինչի մը պիտի ըլլար լու-
անտանտիկ և անջոյտիկ:

Արդ, քանի որ կուսակցութիւն մը կազ-
մուած է կուսակցականներէ, միշտ ըստ իմ

(1) Այս մեր քիչ մը չիօթութեան
տեղի կուտայ. մարդ պիտի փորձուի
կարծել թէ կուսակցական-աշխարհակա-
նական մըն է այս «մեր»ը, ծանօթ «մեր»ը-
ին ընտանիքէն. եւ այս երկարութիւնը
կրտուն իւր կ'արգարանայ «ազգ-կուլ-
տուրական հիմնարկութեան» վրայ այն
կուսակցական տարի և խոսողական
ձեռնագրութեամբ (main-mise) զոր ամէն
ոք գիտէ...:

(2) Այո՛, ասանկ խղճմանք մըն ալ
զոյգութեան ունի, ո՛վ իմ ինտելիգենտներս,
և ձեր բոլոր համալսարանական դարգա-
ցումը կարող չէ մինչև հոս բարձրացնել
զձեզ...:

հայ ազգութեան, և քանի որ կուսակցա-
կան չըլլար արտօնուած են մասնակցելու ազ-
գային-կուլտուրական և հատարական
հիմնարկութիւններուն, առանց հակառակ
կուսակցութեան սկզբունքներուն (1), աս-
կէ սա կը հետեւի, — արամաւանութեամբ
մը որ իմնա է, և ո՛չ Յ. Շահրիկանին
զփաղաբար — ասկէ սա կը հետեւի, կը-
սեմ, որ այդ կուսակցութիւնը, իրակա-
նութեան մէջ եթէ ո՛չ քեռիայի, «մաս-
նակցած կ'ըլլայ այդ հիմնարկութիւննե-
րուն» յանձն անոնց մասնակցող իր ան-
դամներուն:

Այդպէս, այդ կուսակցութեան մէջ
անդամը, իրեն անհատ քաղաքացի, Ազգ.
Վարչութեան անդամ կ'ըլլայ. Շահրիկա-
նին համար չէ խօսքս. և որովհետեւ
ստիպուած է հակառակ իր կուսակցու-
թեան սկզբունքներուն, մարդը հարկաւ
այդ սկզբունքները պիտի կրտուն իր
պաշտօնավարութեան մէջ, առանց հոգ
ընելու թէ անոնք բնաւ համաձայն չեն
իրեն վստահուած հանրային պաշտօնին
ուղեւ և հանգամանքներուն: Խօսքս
դարձեալ Շահրիկանին համար չէ:

Եւրիշ մը, ան ալ անհատ քաղաքացի,
վարժարան մը կը մտնայ իրեն ուսուցիչ:
Բայց որովհետեւ ստիպուած է իր պատ-
կանած կուսակցութեան սկզբունքներուն
հակառակ, մարդը կը գործէ վարժարանին
մէջ իրեն կուսակցական, այդ սկզբունք-
ները ստիպելով աշակերտներուն...:
Պարզ է, չէ՞:

Այնքան պարզ որ զարմանալու տեղի
չի կայ Աղթամարի և Եփեսոսի Որբա-
նոցին նման խնդիրներու պայման ի
տես: Անհատ կուսակցականներ են որոնք
կուսակցութեան սկզբունքները սերմաներ
են պարզապէս. բայց «կուսակցութեան»
բնաւ պատասխանատու չէ կը ձեռնարկեն,
«կուսակցութեան» մեղաւոր չէ բնաւ,
քանի որ պաշտօնապէս ո՛ր և է՝ մասնակ-
ցիւն չէ ունեցած:

Արդեօք յանցանքը սկզբունքներուն է:

Մ. Ս. ԿԻՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԵՆ ԵՐԵՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԲՍՏ ԵՒ ՕՂԵՐԵ

ՖՈՒԼԻԿ

Կլաւտալ Ֆրոյդ (1856-1939) ֆր-
ւանացի միջ հոգեբան-փայլաբան ու-
րու հետազոտող ինքնաւոր ՄԱՏԱՐ 90-
ՎԱՐԻՍ հիւզերական համար մը քուտ
լինի, 1846ին քաղաքականութիւն մը ուղ-
ղած իր մէկ նախնին մէջ, փիլիսոփա-
յային ստիպան անհամար է երջանկու-
թեան երեք զայն մեծերը:

Այս ատուան համարը տիրու է և
որուն մէջ վշտագին համակերպութիւն մը
կայ: Պատրաստ կղզաս կոր դու, զքեզ
զիս մոտաւոր, եթէ այդ բանը հաճոյք
կրնայ պատճառել ինձի: Ինչ վստի հոգի
մը ունի եղեր զուն: Գիտէի որ ճարի
ես, զերագին, բայց չէի սպասիր որ
այդքան մեծ ըլլատ: Նորէն կը կրկնեմ
թէ՛ իմ անձիս հետ բազմապատկեան
գնելով քուլղ պղծիկ կը ձգես կոր դիւ:
Գիտես թէ սրտիս ծանր եկող բաներ կը-
սես կոր ինձի և ինչ որ աւելի դասն է,
ես եւ կը կը անոնց պատճառ տուողը:

(1) Սկզբունքները որոնց, — պէտք չէ
ուշադրութեան վրիպելնայ այս կէտը, —
որոնց չեն համապատասխանէր այդ հիմ-
նարկութիւններուն ներկայ կազմակերպու-
թիւնն ու ոգին, ինչպէս հոգ կը տանին
յայտարարելու...:

Միևնոյն բանը կրնես կոր նաե գուն: Վերծառութիւն մըն է այդ: Չեմ գիտեր թէ քեզմէ ուզածս ի՞նչ է, ինչ որ հաստատ եմ՝ այն ալ սա է թէ կուզեմ՝ քեզ սիրել, սիրել հազար անգամ աւելի: Այն, եթէ կարենայիր սրտիս մէջ կարգաւ, պիտի տեսնէիր թէ ի՞նչ տեղ տուեր եմ քեզի հոն: Կըզամ կոր թէ շատ աւելի կը տանջուիս կոր, քան ինչ որ կուզես ցոյց տալ: Յայտնի է թէ բռնազբօսիկ կամբով մը գրած ես այդ նամակը ինծի: Ըսէ՛ տեսնեմ, գրել սկսելէ առաջ շատ մը չի՛ լացիր: Յոգնատուր նստանք մի՛նչ այդ ուրուն մէջ կարծես հեծկտացող ձայնի մը տխրաւ արձագանգը կայ:

Բան մի՛ պահեր ինչ: Խոտտութանք որ չարաբաստիկ օր մըն էր որուն անողութեանը միջոցին նամակս ձեռքդ չէր հասած: Անկեղծ եղիր և հպարտի հովիբ մի՛ առնիր: Իմ ըրածիս պէս, արցունքներդ մի՛ զսպիր, որովհետեւ անոնք սրտին վրայ կիշման ետքէն և խորունկ ծակեր կը պիղեն հոն:

Մտքէս բան մը կանցնի կոր, զոր պէտք է քեզի ըսեմ: Ապահով եմ որ զիս եսասէրի տեղ զրած ես և տարր համոզեալ ըլլալով՝ սիրող կտոր կտոր կըլլայ կոր: Եսասէրի երկոյթը ունենալու համար է արդեօք աստիկայ:

Այդ պարագային մի՛ մոռնար որ ամէն մարդ ինքզինքը կը խաբէ: Ես ալ ամէնուն պէս եմ, թերեւ շատերէն նուազ, բայց կարելի է ուրիշներէն աւելի, ո՛ր գիտէ: Եւ ինչո՞ւ աստիկայ բառ մըն է զոր շատ անգամ մեր գիտացնին զլսուին կը կը նետենք, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ ըսել կուզենք կոր: Եւ ո՞վ է ան որ եսասէր չէ աւելի կամ նուազ լայն կերպով:

Այն անպիտանէն սկսեալ որ մէկ փառայ չի տար մարդկային ցեղը փրկելու համար, մինչև այն մարդը որ սառնակոյտի մը տակ կը նետուի անձանքով մը ազատելու համար, երկուքն ալ իրենց կարգին եսասէրներն չեն միթէ: Մենք ամէնքս ալ, որչափ որ կանք, չենք փնտռուեր արդեօք, ըստ մեր՝ տարբեր տարբեր բնազդներուն, մեր եսին զոհացումը:

Սուրբ Վենսան տը Բօյ կը հնազանդէր գթութեան աստօթակ մը և կայիկուէլայ՝ դաժանութեան ծարաւի մը:

Ամէն մարդ իր ըմբռնած եղանակով և միտքով ինքզինքին համար հեշտանքներ կը փնտռէ. ոմանք իրենք իրենց վրայ կը ցոլացնեն այդ գործողութիւնը և իրենք զիրենք կը դաւանին անոր պատճառը, կեդրոնը և նպատակը. ուրիշներ ալ կան որ աշխարհք կը հրաւիրեն իրենց հոգեւոր խնջոյքին:

Երկուքնուն մէջ այն տարբերութիւնը կայ, ինչ որ կայ չոպային և ժլատին միջև: Առաջինները տալու մէջ հաճոյք կը զրտնեն և միւսները՝ պահելու մէջ:

Դալով հասարակ եսասիրութեան, այնպէս ինչպէս որ մենք կը հասկնանք, հակառակ որ խելքիս չափէն դուրս զեմ է, ինչո՞ւ մեղքս պահեմ, ունեցածս չունեցածս պիտի տայի զայն ձեռք անցնելու համար:

Տխմար ըլլալ, եսասէր և վայելել կատարեալ առողջութիւն մը, ահա՛ երջանիկ ըլլալու համար փոքրուած երեք պայմաններ:

Բայց եթէ առաջինը չէք կրնար ըլլալ, մնացածին խէրը տեսէք:

Յ. Ա. ՓԻՒՐ

ԻՆՉՊԵՍ ՕՐԱԳՐՈՂ Կ'ԸԼԼԱՆ

Ի՞նչ է օրագրող մը: «Առաւել»-ի բառաարանը կը պատասխանէ. «Օրագրող կը կոչուի այն մարդը որ լրագրի մը խմբագրութեանը կ'աշխատի»: Այս սահմանումը օրքան կարճ նոյնքան և տարրաւ ըլլալով, կը փութանք քանի մը շահեկան մանրամասնութիւններ աւելցնել անոր վրայ:

Օրագրողին գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկն է քննել խմբագրութեան հասած բոլոր ձեռագիրները, կարգի գնել զանոնք և դասակարգել՝ տեղական պայմաններուն համեմատ: Պէտք է արագութեամբ աշխատել և ի վիճակի ըլլալ անմիջապէս լեյնելու թերթը՝ երբ ձեռագիր կը պակսի, որովհետեւ լրագրողը պէտք իր ուրիշալ ժամուն հրատարակելու է: Ընդհանրապէս շատ նմանութեան կէտեր ունին իրարու հետ. եթէ մէկը մարմինն անուշղը կը պատրաստէ, միւսն ալ պաշտօն ունի մտքին անուշղը պատրաստելու, և այս վերջինին աշխատութիւնը շատ աւելի դժուար է, որովհետեւ հարկը հազարաւոր ընթերցողներու անուշղ պիտի հայնալթէ, մինչդեռ խմբագրող շատ սահմանափակ թիւով հրաւիրեալներ կ'ունենայ կերակրելու համար: Ասկից զատ խմբագիրը միշտ խել մը դժգոհ և պահանջատէր ընթերցողներ ունի: Ասոնք ընդհանրապէս այն կարգի մարդերն են որոնք ամէն բան ուրիշներէն աւելի լաւ գիտնալու յաւակնութիւնը ունին: Օրագրողը ամենէն աւելի այս կարգի ընթերցողներէն կը հեղուի:

Առաւել, երբ իր գրասենակը կը մտնէ, խմբագրական սեղանը ծածկող նամակներուն մէջ կը գտնէ իր անժողովրդականութեան ապացոյցները: Մէկը կը գրէ իրեն. «Կարելի չէր արդեօք որ քիչ մը աւելի շատ գրադէկներ թաղապետական խորհրդներով, են...», և ուրիշ մը. «Ա՛յ կը բաւէ որչափ քննադատեցիք թաղապետութեան գործերը»: Ուրիշ նամակի մը մէջ կրնայ կարդալ. «Բաղադական խորհրդներով շատ չեմ հետաքրքրուիր: Եթէ քաղաքական լուրերու տեղ՝ տեղական զեպքերու համար քիչ մը աւելի լայն բաժին չի յատկացնէք ձեր թերթին մէջ, պիտի ստիպուիմ ուրիշ թերթի մը բաժանորդագրուել»: Հետեւալ նամակը ստոր հակառակ գաղափար մը կը յայտնէ. «Եթէ շտրունակէք քաղաքիս մէջ պատահած անընդհանրապէս գրադէկ չարունակ և ձեր քաղաքական բաժնին աշխատակիցները չաւելցնէք, պիտի ստիպուիմ ուրիշ... են...»: Երբեմն սա տեսակ հարցումներ ալ կըլլան. «Ինչո՞ւ համար ոտանաւորներ չէք հրատարակ: Եթէ ձեր էջերը բաժնաբաժնատէրներու, խմբարար ձեր տրամադրութեան ներքե կը գնան»: Ուրիշ մը. «Ձեմ գիտեր թէ ի՞նչ բանի կը ծառայեն ձեր թերթին մէջ վերէն վար սիւնալիներով շարուած վիճակահանութեան չափող թերթը: Չըլլայ թէ ձեր սիւնալիները լեյնելու համար ընդօրինակութեան նիւթերու պա-

կասէն կը հեղուիք: Այդ պարագային՝ կրնաք ձեր չորս էջերուն մէջ ալ թերթին հրատարակել»: Ասոր կը հետեւի ուրիշ բարդավիճակ հակառակ գիտողութիւն մը. «Ձեր թերթին ամբողջ մէկ երկուր լեյնուած է սիրային անհամ ու ծանծարայ ցիւլ պատու: Թիւններով, լաւ կընէիք՝ եթէ ձեր թերթին մէջ մեծաք չխտայիք այդ տեսակ պօշմուշակները»:

Բայց խմբագիրը իր պարտականէն դուրս ալ միւսնայն չարչարանքներուն ենթակայ է: Եթէ իր յոյնած գլուխը քիչ մը հանգչեցնելու համար սրճարան մը մտնէ, անմիջապէս իր վրայ կը անկուին հոն գտնուող բոլոր յաճախորդներուն հետաքրքիր և յաճախ չարակամ նայեալքերը:

—Օ, մարդը եկաւ, չի վախճա... կը փախան իրարու: Եւ խեղճ խմբագիրը կը ստիպուի մտիկ ընել իր թերթին նոյն օրունին թիւին առթիւ եղած քննադատութիւն մը. հարկն այս քննադատութիւնը կը լինայ, և ահա մարդուն չորս կողմը կ'առնեն խումբ մը բանդէտ և ամէն բան իրմէ աւելի լաւ հասկնալու յաւակնութիւնը ունեցող մարդեր: Եթէ խմբագիրը իր գրասենակուն անխաւ ըլլալը չի խոտտութի, քանի մը լինալիներ ևս կ'աւելցնէ արդէն ունեցածներուն վրայ:

Լաւագոյն գիտնիմ ո՞վ կրնայ չինել. Այգեղործը.—Լաւագոյն մշակողը. Հոգաւորը.—Լաւագոյն կերպով գործընուն հրամայողը. Սպան.—Լաւագոյն մազ կարողը և անկողը. Մալիւրը.—Լաւագոյն խմբագրողը...

Օ, հոս բոլորին կարծիքները համաձայն են: Ամէն գլուխակաւ, ամէն երկտաւար, ամէն... ապուշ յաւաքնոտ, վերջապէս ամէն մարդ, բայց օրագրողն է: Թերեւս ստոր պատճառը այն է որ գրեթէ բոլոր փոքրիկ ֆրանսացիները կը ծնին արանջնուն ետեւ գրիչով մը... (Այս հաշուով մեր փոքրիկ Հայերը ոչ թէ մէկ՝ այլ քանի մը տասնեակ գրիչներով պէտք է ծնած ըլլան...):

Օրագրողի վիճակին այս գլուխովստիւնարագրութիւնը թերեւս քիչ մը չափազանցեալ է. բայց միթէ խմբագիրը միշտ և ամէն տեղ՝ քիչ մը գլուխթութեան կամ կատակարարութեան պէտք չունի:

Անոնց մէջ կան որ ամէն բանի անտարբեր են. ասոնք թիւով քիչ կը զրտնուին, որովհետեւ շատ քիչերը գրծ են արհեստին հիւանդութիւնէն, այն է՝ ջղայնութիւնէ. ամենքն ալ աւելի կամ նուազ անտրանտով բռնուած են այդ հիւանդութիւնէն:

Խմբագիրները տրամադրելի շատ քիչ պարագայ ժամանակ ունին իրենց այդ հիւանդութիւնը դարմանելու համար և աւտը քիչ ատենէն քրոնիկ և անբուժելի կը դառնայ: Իր արձակուրդի օրերուն ուրիշ վտանգի մը ենթակայ է, այսինքն պաշտօնը կ'ընդհատուի վտանգը:

Արհեստին անպատահութիւնները այսչափով չեն լինար: Պատճառն օրինապէրքը Տամոկիւնան սուրբ մը պէս կախուած է օրագրողին գլխուն վերեւ: Եթէ զեղծում մը հարուածէ, անխալուած անձը անմիջապէս դատարան կը վազէ և

խմբագիրը երբեմն ազդարարութիւն կ'ընդունի: Եթէ յարձակումը կրկնուի, եթէ ինչորը լուրջ հանցանք մը ունի, իր պատիժը մինչեւ բանտարկութեան կրնայ հասնիլ:

Արհեստին գեղեցիկ կողմերը շատ անընդհանրապէս փաղաքակրթութեան և մտաւոր մշակման համար աշխատելու իր համոզումը շատ զօրաւոր չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ օրագրողը յաճախ իր ուղածին և իր հակադրին պէս չի կրնար գրել, պէտք է յարմարի ամէն պահանջումներու և ամէն պարագայներու: Կերպով մը Պըրօփիւսի անկողինին վրայ տարածուած մարդու մը վիճակը ունի, և ասիպուած է իր ձեռքով կտրել անկողնէն դուրս ելնելու անգամները, և երբեմն նոյն խաղալը:

Իրեն եղած վճարումներն ալ շատ ոգործելի են և աննախանձելի: Կարելի չէ թուանշաններ յառաջ բերել, այնքան կը տարբերին անոնք իրարմէ: Լաւ և խոշոր ամալաններ վճարող թերթերը համեմատաբար շատ քիչ են, և շատ թերթեր ալ կան որ առանց խմբագրի կ'ըլլան կ'երթան:

Լ. Ս.

ՀԱՅԵՐԵՐԻ ԳՍԳԱՓՅՈՒԹԻՒՆԸ ՍՄԵՐԻԿՈՅՑԻ ՄԷՅ

Հետեւեալը գրուած է Ամերիկայի «Ինսթիտյուտ» քերթիւ մէջ:

Հարիւրաւոր Հայեր այս երկրին քաղաքայի եղած են ասկէ առաջ, և անոնց թիւն անդադի շատ եղած է, որ անոնք առթիւ տուած են Թուրքիոյ միջև տեղի ունեցած բանակցութեան մը ի մասին Թուրքիա դարձող «քաղաքայի» Հայերու: Վերջերս կարդ մը միջանոց պաշտենաներ, կարելի եղածին չափ քիչ օտարականներ ներս առնելու յաջողութիւն հասնողը հայերու քաղաքայի ըլլալուն, և մասնաւոր պարագայի մը տակ դատարանը մերժեց անոնց դիմումը. առարկելով թէ «ձերմակ ազատ մարդիկ» չէին, բայց անցեալները չորս Հայերու դիմումը լիով լի փաստերով ներկայացուցաւ Մ. Նահանգաց Պատկերի Circuit Court-ին մէջ, և Դատաւոր Լուսէլ վճիռ տուաւ թէ քաղաքականութեան անտեղի է Հայերը քաղաքայիութիւնէ գրել: Անոնք «ազատ» են, անչուշտ, և «ձերմակ», եթէ ու է մէկն է: Հայերը Արիւսիան են և իրենց լեզուն ու ցեղը ծանօթ է 2500 տարիէ ի վեր: Ու է օրէնք որ կրնայ զանոնք դուրս ձգել, պէտք է Հրէաներն ալ որոնք Ասիայի են, դուրս ձգէ, ինչպէս Դատաւոր Լուսէլ ըսած է: Կատարարութեան պաշտենաններուն կողմէ, անոնց քաղաքայիանալուն դէմ ցուցուած փաղապարակները չարութիւն է, եթէ ոչ ոճիր:

ԴԱՇԻՆՔԻ մէջ ու է ծանուցում, յայտարարութիւն են. հրատարակել փափաքող անհատներն, ընկերութիւններն ևս, պէտք է անձամբ կամ իրենց ներկայացուցչին միջոցաւ դիմեն «Դաշինք»-ի խմբագրատունը, երբող անձ մը կամ մեր թերթը ձեռք ծախողները ու է արտօնութեան կամ իրաւասութիւն չունին «Դաշինք»-ի կողմէ ընդունելու կամ մերժելու ու է է գործ:

Տերմիկէն փոխու կ'երթայի ցանկապատին վրայ, տեսայ որ Պարունը պարտէղը կը մշակէր... Գիշերուան հովէն քանի մը ցալլաւի ծաղիկներ գետին պատկած ըլլալով, իրենց խելակին կը կապէր զանոնք...

Շատ անգամ, երբ նախաճաշէն առաջ դուրս չլիլէ, պարտէղը կը մշակէ, կամ գոնէ որ և է բանով մը զբաղել կը ձեռացնէ իր ծաղկանոցներուն մէջ... Սասնակով քիչ մը տուին տաղտուկներէն ազատ կը մնայ... և ծանր խօսքեր չի խեր... Երբ Տիկինն հեռու ըլլայ, ալ միւսնոյն մարդը չէ: Դէմքը կը պայծառանայ, աչքերը կը փայլին... Իր բնական զուարթութիւնը կը վերստանայ... Ճիշդը խօսելով, այնպիսի անախորժ մարդ մը չէ... Տունին մէջ բնաւ չի խօսիր հետս, և իր գաղափարին հետեւելով մէկտեղ՝ այնպէս կը ձեռացնէ թէ ուղարկութիւն չընեն ինծի... Բայց տունէն դուրս՝ միշտ ասիկա կը գտնայ սիրուն բառ մը ուղղելու ինծի կըր լաւ մը ապահովուի թէ Տիկինը ան-

“ԴԱՇԻՆՔ”, Ի ԹԵՐԹՈՒՆԸ [21]

ՕՔԹԱՎ ՄԻՐՈՑ

ՍԵՆԵԿԱՄԱՆՈՒՅԻՒՄԸ ՕՐԱԳՐՈՂ

Պ.

Եւ ծերունին, զոգո՞ղուն ծոնկերով և կորաքամակ, ելաւ գնաց և պարտէղին մթութեան մէջ անկեղծ կըլաւ...

Խեղճ Պարուն... Տիկինն պատուական չէլը կերակ... Դալով հայր Բանթուսին, շատ բաղաւոր պիտի ըլլայ՝ եթէ երբէք... Իր երեսուն ֆրանքը զանձնու յաջողի...

Չեմ ուզեր իրաւունք տալ Տիկինին... Բայց ի՞նչ կարծեմ թէ Պարունն ալ չի վաչկեր որ ընտանեւար խօսակցի իրմէ

շատ վար մարդերու հետ... Ասիկա տրգեղ բան մըն է...

Գիտեմ որ կանոնաւոր և հանգիստ կեանք մը չունի... և սոսկ նաեւ կ'երթայ... Երբ իրեկունը ուշ ատեն որսորդութիւնէ կը դառնայ՝ վրան զուլը ցելաւոր, թաց-խոտեմ և սիրտ առնելու համար երգելով, Տիկինը շատ գէշ կերպով կ'ընդունի զինքը...

—Ա՛հ, որչափ ազնիւ էք որ ամբողջ օրը միս միտակ կը թողուք զիս...

—Բայց, աղէկ գիտես, սիրելիս...

—Իո՞՛նէ՛...

Եւ ժամերով երեսը կախ, ճակատը կ'ընտրած... և բերանը ծոծոկած... քէն կը պահէ Պարունն հետ որ Տիկինն ետին անցնի զառնալով՝ ներողութեան խօսքեր կը թոթովէ...

—Բայց, սիրելիս, աղէկ գիտես որ...

—Հանգիստ թող զիս... Գլուխ ցաւ-ցնելու պէտք չիկայ...

Հետեւալ օրը Պարունը դուրս չէլար

ընտանեւար, և Տիկինը կը պոռայ:

—Ի՞նչ կը պտուղաւ տունին մէջ՝ մըտաւանջ մարդու մը պէս:

—Բայց, անուշիկ...

—Աւելի լաւ կ'ընես եթէ դուրս ելլաս, որսի երթաս... վերջապէս հեռանաս որ սատանային ծակը որ կ'ուզես... Ձիւղերս կը զրգուես կոր... Կորուէ՛ գնա՛...

Պարունը չուարած կը մտածէ ի՞նչ ընելիքն վրայ, երթայ, չերթայ... Եթէ լաւ է թէ մնայ... Դժուար կարգութիւն... Բայց որովհետեւ Տիկինը երկու պարագաներու մէջ ալ կը պոռայ, Պարունը վերջի վերջոյ որոնց կարելի եղածին չափ ստէպ տունէն հեռանալ: Այս կերպով գոնէ քիչ մը քիչ կը լսէր անոր պոռտութիւնը...

Ա՛հ, իսկապէս արգահատելի է Պարունին վիճակը:

Առջի առտու, երբ քանի մը կտոր

